

**«НУРГАЛИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ-XIII:
НАУЧНОЕ СООБЩЕСТВО
МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ XXI СТОЛЕТИЯ.
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ»**

**Сборник статей
Международной научно-практической
конференции молодых ученых
Том 1**

14-15 марта 2024 года

Астана, 2024

УДК 80/81

ББК 81.2

Н90

Рецензенты: И.Г. Минералова - д.ф.н., профессор (Россия)
А.Ф. Галимуллина - д.ф.н., профессор (Россия)

Под общ. ред. - д.ф.н., проф. К.Р.Нургали

Члены редколлегии: д.ф.н., проф. К.Р.Нургали, к.ф.н., проф. Мукажанова Л.Г.,
маг.филологии, ст. преп. Богданова Ю.В.

"Нургалиевские чтения-ХІІІ: научное сообщество молодых ученых ХХІ столетия.

Филологические науки": сборник статей по материалам Международной научно-практической конференции (14-15 марта 2024 г., г. Астана). Том 1 / Астана, "Мастер ПО", 2024. - 389 с.

ISBN 978-601-326-774-6

В сборниках статей Международной научно-практической конференции «Нургалиевские чтения-ХІІІ: научное сообщество ученых ХХІ столетия. Филологические науки» (14-15 марта 2024 г., г. Астана) представлены исследования по литературоведческим и лингвистическим проблемам, представленные участниками конференции из различных стран, включая Казахстан, Россию, Беларусь, Узбекистан, Кыргызстан, Польшу.

Сборники включают материалы выступлений по различным темам, таким как теория языка и литературы, педагогические подходы к обучению языку в школе и вузе, современные методы анализа художественных произведений и вопросы детской литературы.

В первом томе представлены выступления участников пленарного заседания, а также материалы учителей школ, преподавателей вузов.

Второй том включает статьи аспирантов и докторантов, магистрантов и студентов по темам секционных заседаний: теории методология науки о языке и литературе, роль русского языка в Казахстане и мире, анализ художественного текста и т.д.

Сборники статей рекомендованы как опытным ученым-исследователям, так и молодым исследователям в области филологии и педагогики.

ISBN 978-601-326-774-6

УДК 80/81
ББК 81.2

©ТОО "Мастер ПО", 2024

СОДЕРЖАНИЕ**ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ**

<i>Бейсенова Ж.С., Оразалина А.Б.</i> РЫМГАЛИ НУРГАЛИ: ПРОСТРАНСТВО БИОГРАФИЧЕСКОЕ И ТВОРЧЕСКОЕ	7
<i>Субботина Т.М.</i> МОТИВ ПУТЕШЕСТВИЯ-ВЗРОСЛЕНИЯ В ЛИТЕРАТУРЕ XX В.: ЖЕНСКИЙ ВЗГЛЯД.....	16
<i>Ананьева С.В.</i> РОМАН А. НУРПЕЙСОВА «И БЫЛ ДЕНЬ... И БЫЛА НОЧЬ»: ОТ ИСТОРИЧЕСКОЙ РЕТРОСПЕКЦИИ К АКТУАЛИЗАЦИИ ТЕКСТА	23
СЕКЦИЯ 1. ТЕОРИЯ И МЕТОДОЛОГИЯ НАУКИ О ЯЗЫКЕ И ЛИТЕРАТУРЕ	
<i>Абдуллаева Р.А, Турсынова М.М.</i> ПЕРЕВОД КАК СРЕДСТВО ОВЛАДЕНИЯ РУССКИМ ЯЗЫКОМ В КАРАКАЛПАКСКОЙ АУДИТОРИИ	30
<i>Акишева А.К., Бейсенова Ж.С.</i> УСЛОВИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБУЧЕНИЯ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ	34
<i>Асылбаева А.С., Кенжегулова А.С.</i> ПРОБЛЕМА ЭТИЧЕСКИХ НОМИНАЦИЙ В ЛИНГВИСТИКЕ	41
<i>Богданова Ю.В., Дюсенгалиева А.А.</i> МОДУЛЬНОЕ ОБУЧЕНИЕ: ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ В СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ	44
<i>Брянская М.А.</i> ОПЫТ ПОУРОВНЕВОГО ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОГО АНАЛИЗА ТЕКСТА.	51
<i>Букаренко С.Г.</i> ШКОЛЬНЫЙ УЧЕБНИК РУССКОГО ЯЗЫКА: ПРИЧАСТИЕ	58
<i>Григорьева М.И.</i> ЭЛЕМЕНТЫ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА ПРИ ИЗУЧЕНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛАХ С УЗБЕКСКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ	63
<i>Дюсенгалиева А.А., Тусупова Г.К., Буркитбаева А.Г.</i> К ВОПРОСУ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДА CASE STUDY	69
<i>Дудько А.Д.</i> ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ СТИЛИСТИЧЕСКОГО ПРИЕМА ГИПЕРБОЛЫ В СОВРЕМЕННЫХ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ГАЗЕТНО-ПУБЛИЦИСТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ.	74
<i>Жумакасова Г.Г.</i> ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ОРГАНИЗАЦИИ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ ВУЗОВСКОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ...	80

<i>Кенжегулова А.С., Акишева А.К., Асылбаева А.С.</i> СТОЛКНОВЕНИЕ КУЛЬТУР В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ	85
<i>Кощанова Г.К., Абдуллаева Р.А.</i> ОТЛИЧИЯ ПАРЕМИЙ ОТ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ И КРЫЛАТЫХ ВЫРАЖЕНИЙ	88
<i>Токсанова С.К.</i> ОТРАЖЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ РЕАЛИЙ В МАССМЕДИЙНОМ ТЕКСТЕ	91
<i>Толегенова Г.Ж.</i> К ВОПРОСУ О ВЗАИМОДЕЙСТВИИ ЯЗЫКА И КУЛЬТУРЫ	97
<i>Ходжаниязова А.А.</i> LINGUOCULTURAL FEATURES OF THE CONCEPT OF «MASCULINITY» IN THE RUSSIAN AND KARAKALPAK LANGUAGES	100
<i>Ахетова А.А.</i> СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЛЕКСЕМЫ «ЭНЕРГИЯ» В РУССКОМ ЯЗЫКЕ	104

СЕКЦИЯ 2. РУССКИЙ ЯЗЫК В КАЗАХСТАНЕ И МИРЕ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ

<i>Байгарина Г.П.</i> ОБ ИНТЕНСИФИКАТОРАХ В РУССКОМ ЯЗЫКЕ: ОТ КАЧЕСТВА К ОЦЕНКЕ	112
<i>Елмуратова С.А.</i> СПЕЦИФИКА СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ НОМИНАЦИИ ПРОИЗВОДНЫХ КОНКРЕТНЫХ СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ	118

СЕКЦИЯ 3. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

<i>Акишева А.К., Кенжегулова А.С.</i> МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ В ЕВРАЗИЙСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ УНИВЕРСИТЕТЕ ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА	122
<i>Алтаева Г.А.</i> РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО	128
<i>Болотокунова Г.Ж., Тойчуева Д.Р.</i> СИСТЕМА ЗАДАНИЙ ДЛЯ РАЗВИТИЯ АУДИТИВНЫХ НАВЫКОВ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ВТОРОГО	133
<i>Кунгурова С.Н.</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ	140
<i>Мамбетова Р.Б., Шерниязова Г.А.</i> ПРИНЦИПЫ РЕЧЕВОГО РАЗВИТИЯ И ОБУЧЕНИЕ СТУДЕНТОВ–ЮРИСТОВ	145

Туллубаева М.Е СОЗДАНИЕ СИСТЕМЫ И ИНТЕРАКТИВНЫХ УПРАЖНЕНИЙ И МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ОБУЧАЮЩИХ РЕСУРСОВ ДЛЯ РАЗВИТИЯ РАЗЛИЧНЫХ ВИДОВ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО	150
СЕКЦИЯ 4. ВОПРОСЫ ИЗУЧЕНИЯ И ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В УСЛОВИЯХ ПОЛИЯЗЫЧНОГО КАЗАХСТАНА	
Алиева Д.А. МЕТОДИКА ПРИМЕНЕНИЯ ТЕХНОЛОГИИ РАФТ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ	156
Ананьева С.В., Зубанёва Ю.В. ДОМ КАК МОДЕЛЬ МИРА В ПОЭЗИИ Н. ЧЕРНОВОЙ.....	160
Ананьева С.В., Калкен С.Ж. ПРОЗАИЧЕСКИЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ Г. БЕЛЬГЕРА В СОВРЕМЕННОМ УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ КАЗАХСТАНА	165
Ананьева С.В., Сабырбаева Т.Е. ГЕНДЕРНАЯ КАРТИНА ПРОЗЫ АЛИИ АХЕТОВОЙ	171
Ауезова А.Т., Акишева А.К. ОРЫС ТІЛІН ОҚЫТУ ПРОЦЕСІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ КОММУНИКАТИВТІК МӘДЕНИЕТТІН ДАМУЫНДАҒЫ БАСЫМДЫЛЫҚТАРЫ МЕН ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ	176
Букаренко С.Г. ПРИЛАГАТЕЛЬНЫЕ ЦВЕТА В КОЛИЧЕСТВЕННОМ АСПЕКТЕ.....	182
Майгельдиева Ж.М., Байкенова К.С. ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ ОЗНАКОМИТЕЛЬНОМУ ЧТЕНИЮ ТЕКСТОВ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ.....	187
Майгельдиева Ж.М., Байкенова К.С., Абуталипова Л. Е. К ВОПРОСУ О ВЛИЯНИИ АКАДЕМИЧЕСКОГО ПИСЬМА НА ГОТОВНОСТЬ ОБУЧАЮЩИХСЯ К БУДУЩЕЙ ПРОФЕССИИ	191
Маймакова А.Д., Ибраева Ж.Б. ЯЗЫК КАК СРЕДСТВО ТРАНСЛЯЦИИ КУЛЬТУРЫ НАРОДА	195
Сабитова А.Ш., Джумагулова Д.Ш. ОБНОВЛЕННАЯ СИСТЕМА СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ КАК КЛЮЧЕВОЙ КОМПОНЕНТ ОПТИМИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА	201
Токтарова Т.Ж. КОММУНИКАТИВНО-ДЕЯТЕЛЬНОСТНЫЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ	205
Уразбаева Н.Ж. ОРГАНИЗАЦИЯ ОБРАТНОЙ СВЯЗИ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ТЕМЫ «ТИПЫ РЕЧИ» СО СТУДЕНТАМИ ОП «АГРАРНАЯ ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЯ»	209

СЕКЦИЯ 5. ВИДЫ И МЕТОДЫ АНАЛИЗА ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА*Алламуратова Г.Ж., Алламуратова А.Ж*

ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ АНАЛИЗ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ
НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ В 5-8 КЛАССАХ ШКОЛ С РУССКИМ ЯЗЫКОМ
ОБУЧЕНИЯ 214

Власова Г.И.

ЛОКАЛЬНЫЙ АЛМАТИНСКИЙ ТЕКСТ В РОМАНЕ М. ЗЕМСКОВА
«КОГДА „МЕРЛО” ТЕРЯЕТ ВКУС» 219

Демченко Л.Н.

НАЦИОНАЛЬНЫЙ АРХЕТИП В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ТЕКСТЕ 224

Джумагалиева У.З.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРЕПОДАВАНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ
ЛИТЕРАТУРЫ БИОГРАФИЧЕСКОГО ЖАНРА В ВУЗАХ КАЗАХСТАНА 230

Зылевич Д.П.

РЕДАКТОРСКИЙ АНАЛИЗ ПРОИЗВЕДЕНИЯ, АДРЕСОВАННОГО ДЕТЯМ
И ВЗРОСЛЫМ 235

Ким Н.М.

ФОНЕТИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ В ТЕКСТАХ РАЗНЫХ
СТИЛЕЙ 240

Кривошапова Т.В.

ПРАВОСЛАВНЫЙ ТЕКСТ БОРИСА ПАСТЕРНАКА В ЦИКЛЕ «СТИХОТВОРЕНИЯ
ЮРИЯ ЖИВАГО» 245

Кулуспаева С. Б.

ЗАИМСТВОВАННЫЕ СЛОВА В ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЕ 252

Стародубцева З.Г.

ОСОБЕННОСТИ ПОСТИЖЕНИЯ КОМИЧЕСКОЙ ДОМИНАНТЫ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ 256

Треблер С. М.

ИЗ ОПЫТА КОММЕНТИРОВАНИЯ КУЛЬТУРНО МАРКИРОВАННЫХ ЕДИНИЦ В
ХУДОЖЕСТВЕННОМ ТЕКСТЕ..... 259

**СЕКЦИЯ 6. ДЕТСКАЯ ЛИТЕРАТУРА: СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ
ИССЛЕДОВАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ***Есимбек С. I.*

ОБОГАЩЕНИЕ СЛОВАРНОГО ЗАПАСА ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА 264

Тарасов И.А., Валиуллина Р.Х.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ТЕХНОЛОГИИ ЛОНГРИД НА УРОКАХ
РОДНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ 270

<i>Nurgali R.</i> IMPACT OF THE CULTURAL HERITAGE ON KAZAKHSTANI CHILDREN'S LITERATURE	275
---	-----

**СЕКЦИЯ 7. ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ, ПЕРЕВОД
И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕКСТА**

<i>Auezova A., Kanafina M.</i> THE IMAGE OF PUSHKIN IN THE POETIC WORLD OF M. TSVETAEVA.....	282
<i>Байжигитова Г.Б.</i> ТЕМА ЛЮБВИ В ПОВЕСТИ «БЕЛАЯ АРУАНА» САТИМЖАНА САНБАЕВА	286
<i>Демесинова Л.М.</i> ТҮРКІ ХАЛЫҚТАРЫ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ ЖЫЛҚЫ АРХЕТИПІ	295
<i>Ешниязова Э.Н.</i> ЛИРИКА А.С.ПУШКИНА В ПЕРЕВОДЕ НА КАРАКАЛПАКСКИЙ ЯЗЫК	302
<i>Жамбабаева Г.Т.</i> CINEMATIC INTERPRETATION OF ALEXANDER VAMPILOV'S PLAY "DUCK HUNT"	304
<i>Иоскевич М.М.</i> СОЦИАЛЬНАЯ МИФОЛОГЕМА «ВРАГ» В СОВЕТСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЯХ О КОЛЛЕКТИВИЗАЦИИ	311
<i>Канафина М.А., Басина А.В.</i> ЛЕЙТМОТИВ ПЕСЕННОЙ ЛИРИКИ ВЕРОНИКИ ДОЛИНОЙ	316
<i>Канафина М.А., Матвеева С.А.</i> МОТИВ УТРАТЫ ИДЕАЛА В ПОВЕСТИ С. АЛЕКСИЕВИЧ «ЦИНКОВЫЕ МАЛЬЧИКИ»	320
<i>Ковалёва Л.Е., Шейко Е.О.</i> ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ В ЭКРАНИЗИРОВАННОЙ ВЕРСИИ ПОВЕСТИ В. КОРОТКЕВИЧА «ДЗІКАЕ ПАЛЯВАННЕ КАРАЛЯ СТАХА» И ИХ ПЕРЕДАЧА С БЕЛОРУССКОГО НА АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК	327
<i>Мукажанова Л. Г., Кенжалин К. К.</i> КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ СВЯЗЬ ЛИТЕРАТУРЫ ТЮРКОЯЗЫЧНЫХ НАРОДОВ	332
<i>Нурахинова А.С.</i> ИНТЕРТЕКСТ РУССКОЙ КЛАССИКИ В ЛИРИКЕ ОЛЖАСА СУЛЕЙМЕНОВА	338
<i>Нуржанова З.М.</i> ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА АРХИТЕКТУРНО-СТРОИТЕЛЬНЫХ ТЕРМИНОВ	346
<i>Пащуров А.Н., Тарасов И.А.</i> ПРОБЛЕМА ДИАЛОГА ИСКУССТВ В ЛИТЕРАТУРНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ТВОРЧЕСТВЕ Н.А. ЛЬВОВА	351

Прокончук Е.А., Новогран Ю.В. ТРАНСФОРМАЦИИ ПРИ ПЕРЕДАЧЕ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ НАЗВАНИЙ ФИЛЬМОВ УЖАСОВ XX ВЕКА	356
Смоличева С.В., Мазуренко М.В. ОСОБЕННОСТИ НЕВЕРБАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ ГЕРОЕВ В РОМАНЕ В.В. НАБОКОВА «МАШЕНЬКА»	361
Тұрысбек Р.С. БАТЫРЛЫҚ БОЛМЫС БЕДЕРЛЕРІ (СҰЛТАН БАЙБАРЫСТЫҢ ЕЛДІК ПЕН ЕРЛІК ШЕЖІРЕСІ)	366
Хамидова А.Х., Генжебаева Г.К. ЖЕНСКИЕ АРХЕТИПЫ В ПОВЕСТИ А. КУПРИНА «ОЛЕСЯ»	378
Хамидова А.Х., к.ф.н., Кызылкулова Ж.М. ОСОБЕННОСТИ ХРОНОТОПА В РОМАНЕ Н.Н. ВЕРЕВОЧКИНА «ЗУБ МАМОНТА»	381

*East Kazakhstan University named after
S. Amanzholov, Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan*
9zan@mail.ru

Abstract. *The literary map of modern Kazakhstan includes works of different genres. The prose and journalism of Aliya Akhetova, a teacher, writer, journalist, publicist, occupies a special place in Kazakh literature. The main themes of her work are family history and the feat of Afghan soldiers, including girls in the Afghan war. The author's characterization of the heroines and their destinies is important. Diaries and memoirs are skillfully included in the text of the narrative. The portrait essay is based on factual material. A. Akhetova skillfully uses a variety of artistic means to reveal the inner world of characters. A. Akhetova's prose and journalism have great educational potential, forming in readers loyalty to their chosen life principles and a sense of love for the Motherland.*

Keywords: *heroism, essay, journalism, patriotic education, author's position*

Аңдатпа. *Қазіргі Қазақстанның әдеби картасы көптеген сөз шеберлерінің түрлі жанрдағы туындыларын қамтиды. Педагог, жазушы, журналист, публицист Әлия Ахетованың прозасы мен публицистикасы Қазақстан әдебиетінде ерекше орын алады. Оның шығармашылығының негізгі тақырыптары – Ауған соғысындағы қыздар мен ауған жауынгерлерінің отбасылық тарихы мен ерліктері. Кейіпкер қыздар мен олардың тағдырларының авторлық сипаттамасы маңызды. Әңгіме мәтініне күнделіктер, естеліктер шебер енгізілген. Портреттік очерк фактологиялық материалдарға негізделген. Ә. Ахетова кейіпкерлердің ішкі әлемін ашу үшін әртүрлі көркемдік құралдарды шебер қолданады. Ә. Ахетованың прозасы мен публицистикасы үлкен тәрбиелік әлеуетке ие, оқырмандар арасында таңдалған өмірлік принциптерге адалдықты, Отанға деген сүйіспеншілік сезімін қалыптастырады.*

Кілт сөздер: *қаһармандық, эссе, публицистика, патриоттық тәрбие, авторлық ұстаным*

ОРЫС ТІЛІН ОҚЫТУ ПРОЦЕСІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ КОММУНИКАТИВТІК МӘДЕНИЕТІН ДАМУДЫҢ БАСЫМДЫЛЫҚТАРЫ МЕН ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

*Ауезова А.Т.
PhD, доцент
Қазақстан, Астана,
Л.Н. Гумилёв атындағы ЕҰУ
auezova-amina@mail.ru
Акишева А.К.
PhD, доцент
Қазақстан, Астана,
Л.Н. Гумилёв атындағы ЕҰУ
aisulu_aki@bk.ru*

Сапалы және мәдениетке сай білім беру әрқашан қоғамның тұрақты дамуының қажетті шарты болып табылады. Бүгінгі таңда қоғамның одан әрі

дамуы білімге, мемлекет пен қоғамның оған деген көзқарасына байланысты.

Бұл білім берудің нақты әлеуметтік-мәдени жүйе ретіндегі рөлін өзекті етеді.

Білім берудің өзгеруі әлеуметтік-мәдени әлеуеттің сипатына ие болады, оның жағдайы негізінен қоғамдық дамудың нақты процестерінің бағыты мен динамикасын анықтайды.

Қазіргі білім беру мәселелерінде зерттеушілер келесі даму тенденцияларын ажыратады.

Бірінші тенденция – білім деңгейін білім беру жүйесінің жалпы құрамдас бөлігі ретінде қабылдау.

Екінші тенденция – оқытуды индустрияландыру, яғни оны компьютерлендіру және технологияландыру.

Үшінші тенденция – ғылыми зерттеу элементтерін қосу және студенттердің өзіндік жұмыс резервтерін қолдана отырып, ақпараттық формалардан белсенді әдістер мен оқыту формаларына көшу.

Төртінші тенденция – оқу қызметін ұйымдастырудың белсенді, ойын тәсілдеріне көшу.

Бесінші тенденция оқытушының жетекшілігімен оқушылардың ұжымдық, бірлескен қызметі ретінде оқытуды ұйымдастыруға қатысты болып келеді.

Бұл тенденциялар әлемдегі білім беруді реформалаудың жалпы принциптерімен сәйкес келеді:

- қоғамның барлық тәрбиелеуші күштерін *интеграциялау*;
- *гуманизациялау* – әрбір білім алушының жеке басына қоғамның ең жоғары әлеуметтік құндылығы ретінде көңіл бөлу;
- *саралау және даралау* – әрбір білім алушының қабілеттерін толық көрсету және дамыту үшін жағдай жасау;
- *демократияландыру*, оқушылардың белсенділігін, бастамасы мен шығармашылығын дамыту үшін жағдай жасау [1].

Қоғамдағы өзгерістерге байланысты жоғарғы кәсіптік білім берудің жаңа басымдылықтары да анықталды: кәсіби құзыреттіліктің идеалы өндірістік және өмірлік міндеттерде әлеуметтік жауапты шешімдер қабылдауға дайын табысты, өзіне сенімді жас маман болды. Кәсіби білім беруде мамандардың құндылық бағдарлары ең маңызды болып табылады, оның ішінде мәдениет те бар. Кәсіби қарым-қатынас мәдениетін игеруге, кәсіби маңызды қасиеттерді, құзыреттіліктерді (тілдік, мәдени, коммуникативті) қолдануға дайын болуға үлкен мән берілуде.

Қарым-қатынас мәдениеті маманның коммуникативті құзыреттілігінің негізі болып табылады. Демек, қазіргі заманғы маман үшін қажет жаңа маңызды қасиет – қарым-қатынас жасауды көздейтін

коммуникативтілік: іскерлік келіссөздер, пікірталастар, кеңестер және т. б. барысында орыс тілінің тілдік нормаларына сәйкес сөйлеуді сауатты құру.

Қазіргі заманғы жоғары кәсіптік білім беру жүйесіндегі болашақ маманға (бакалавр, магистр) сөйлеу іс-әрекеті тәжірибесін алуда жоғары талаптар қойылады:

- әдеби тілдің негізгі нормаларын меңгеру;
- сөздік пен грамматикалық жүйені байыту;
- сөйлеу этикетінің нормаларын, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетін меңгеру;
- сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін және ауызша, жазбаша сөйлеу мәдениетінің негіздерін, қарым-қатынастың өмірлік салалары мен жағдайларында тілді қолданудың негізгі дағдыларын меңгеру.

Әрбір маман үшін келесі коммуникациялық құзыреттер сұранысқа ие болып отыр:

- ақпаратты жалпылау, талдау, қабылдау, мақсат қою және оған жету жолдарын таңдау қабілеті;
- ауызша және жазбаша сөйлеуді логикалық тұрғыдан дұрыс, дәлелді және анық құра білу;
- әріптестермен ынтымақтастықта және топпен бірлесіп жұмыс істеуге дайындық;
- өз бетінше, жеке жұмысқа, өзінің кәсіби құзыреті шеңберінде шешім қабылдауға дайын болу;
- әр түрлі пайымдау логикасын практикалық талдауға, көпшілік алдында сөз сөйлеуге, дәлелдеуге, пікірталас жүргізуге қабілеттілік пен дайындық.

Сонымен қатар, қазіргі өмірдің барлық салаларындағы интеграциялық процестер Қазақстанда көптілді білім беру қажеттілігін айқындап отыр. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев "Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ" атты халыққа Жолдауында мектеп түлектерінің қазақ, орыс және ағылшын тілдерін білуі, сол арқылы көптілділіктің даму векторын анықтауға баса назар аударады [2].

Осыған байланысты орыс тілін екінші тіл ретінде оқыту мәселелері өзекті болып отыр. Оқушылардың сөйлеу дағдысын дамытудың тиімді құралы ретінде диалогтың мүмкіндіктерін қарастырайық.

Тілді оқытуда бірінші, екінші немесе шетел тілі маңызды емес - коммуникативтік бағыттылық принципін сақтау, яғни ауызша және жазбаша сөйлеу дағдыларын меңгеру маңызды. Л. С. Крючкова "Орыс тілін шет тілі ретінде оқытудың практикалық әдістемесі" әдістемелік оқу құралында коммуникативтілік оқытудың коммуникативті бағыты ретінде де, оқу барысында оқушылардың коммуникативті белсенділігі ретінде де түсінілетінін, ал егер барлық жұмыс сөйлеу қызметін жүзеге асыру үшін

қажетті сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған болса, оқыту коммуникативті сипатта болатынын атап өтеді - яғни, қарым-қатынас процесі ретінде [3].

Әдетте, қарым-қатынас дағдыларын дамыту келесі тәртіпте жүзеге асырылады: тыңдау, сөйлеу, оқу, жазу. Дәл осы реттілік, қарапайымнан күрделі деңгейге дейін, оқушыларға коммуникативті құзыреттілік дағдыларын дамыта отырып, тілді біртіндеп үйренуге мүмкіндік береді.

Диалогтік сөйлеу - сөйлеудің ең қарапайым таралған түрі, сондықтан диалогтік сөйлеуге үйрету процесі оқушылардың сөйлеу әрекетін дамытудың нәтижелі әдістерінің біріне айналады.

Белгілі бір тақырып аясында диалогтық сөйлеуді дамыту үшін нақты, шартты немесе проблемалы болуы мүмкін ең қолайлы сөйлеу жағдайын жасау маңызды. Диалогтық қарым-қатынас кезінде білім алушылардың дайын тілдік бірліктерді пайдаланбауы, бірақ қарым-қатынастың нақты жағдайларында алған дағдыларын қолдану мақсатында атқарылып жатқан жұмыстың маңыздылығын түсіне отырып, берілген сөйлеу жағдайын дербес құруы өте маңызды. Сөйлеу білім беру жағдайлары бірлескен органы құруға, тілдік кедергілерді жоюға, өзін-өзі оқытуға, өзін-өзі ұйымдастыруға, сондай-ақ студенттердің өзара білім алуына ықпал етеді.

Педагогикада келесі критерийлерге негізінде, сөйлеу жағдайларының бірнеше түрлері бөлінеді:

– Сөйлеу формаларына тәуелділік монологиялық, диалогтық және полилогиялық сөйлеу жағдайларына бөлінуді білдіреді.

– Айтылу мақсатына қарай тәуелділік ақпараттық, балама және проблемалық сөйлеу жағдайларына бөлуге мүмкіндік береді.

– Шындыққа деген көзқарас нақты және ойдан шығарылған сөйлеу жағдайларына бөлінуді анықтайды.

Оқу-әдістемелік әдебиеттерді талдау оқу диалогының сөйлеу дағдыларын дамытуға ықпал ететінін, сөздік қорын толықтыруға мүмкіндік беретінін, сөйлеуді байытуға, тілдің дәлдігі мен мәнерлілігін дамытатынын, сондай-ақ тілдік сезімді қалыптастыруға мүмкіндік беретінін көрсетеді. Бұл жеке тұлғаның коммуникативті құзыреттілігінің даму деңгейі көбінесе басқа адамдармен қарым-қатынастың және қоғамдағы өзін-өзі жүзеге асырудың табыстылығын анықтайды. Сондықтан көптеген ғалымдар оқушылардың коммуникативті құзыреттілігін қалыптастырудың тиімді құралы ретінде оқу диалогының ерекше орнын атап көрсетеді.

Диалогтік сөйлеуді оқытуда студенттердің сөйлеу этикеті дағдыларын қалыптастыру өте маңызды. Процеске қатысушылардың әрқайсысы әрқашан принциптерді, постулаттар мен сыпайылықты есте сақтауы керек. Осы орайда, Г.П. Грайстың ынтымақтастық максимумы мен Дж. Личтің сыпайылық принципі ең үлкен танымалдылыққа ие болғанын атап өту керек. Ынтымақтастық максимасы серіктестердің қарым-қатынас

пен ынтымақтастыққа дайындығын білдіреді және басқа максималдармен толықтырылады:

– Санның максимасы байланыс процесінің әрбір қатысушысы тарапынан рұқсат етілген ақпарат мөлшерін бақылайды.

– *Сапа максимасы* мәлімдемелерде өтірік қолдануға тыйым салуды білдіреді.

– *Қарым-қатынастың немесе өзектіліктің максимасы* белгілі бір ескертулің орындылығын болжайды.

– *Экспрессия әдісінің максимасы* диалогқа қатысушыларға түсініксіздіктен, түсініксіз мәлімдемелерден, көп сөздерден және т.б. аулақ болуға мүмкіндік береді.

– *Әдептілік максимасы* қоғамда қабылданған ережелерге және басқа адамдардың мүдделерін сақтауға сәйкес лайықты, лайықты мінез-құлықты білдіреді.

– *Жомарттық максимасы* серіктеске деген сыйластықты білдіреді.

– *Мақұлдау максимасы* басқалардың кінәсін азайтуға және жақсы сөйлеу әрекеттерін арттыруға арналған.

– *Қарапайымдылық максимасы* мақтануды шектеуді талап етеді.

– *Келісім максимасы* диалогқа қатысушылар арасындағы келіспеушіліктерді азайтуға көмектеседі.

– *Тартымдылықтың максимасы* мақұлдау максимумымен тығыз байланысты және серіктестер арасындағы антипатияны жоюға бағытталған [4, 49-55 б.].

Оқыту мақсаттарына байланысты оқытудың әртүрлі әдістері мен формаларын қолданған жөн. Мысалы, ақпараттық диалог үшін студенттердің коммуникативтік дағдыларының даму деңгейін ескере отырып, сұрақтардың әртүрлі түрлерін қолдануға болады: төмен және жоғары дәрежелі сұрақтар, "жұқа" және "қалың" деп аталатын сұрақтар, қарапайым, нақтылау, түсіндіру, бағалау, шығармашылық және практикалық сұрақтар және т.б. сонымен бірге бұл студенттерге сұрақтарды дұрыс тұжырымдау дағдыларын дамытады.

Өз бетінше іздеуді дамыту, әртүрлі дереккөздерден қосымша ақпарат алу, белгілі бір мәселе бойынша білім алушылардың білімін тереңдету үшін диалог-пікір алмасуды қолдануға болады, онда белгіленген тақырыпты талқылауға, растайтын дәлелдер, қарсы дәлелдер және т.б. келтіру арқылы таңдалған ұстанымды дәлелдеуге болады.

Соңғы уақытта коллаборативті (бірлескен) оқыту (ағылш. - collaborative learning) танымал бола бастады, бұл білім алушылар арасындағы немесе білім алушылар мен оқытушы арасындағы тығыз өзара коммуникацияға негізделген оқыту тәсілі деп түсініледі. Бірлескен оқытудың негізінде әлеуметтік конструктивизм идеялары жатыр. Процесске

қатысушылар ақпаратты белсенді түрде бірлесіп іздеу, талқылау және мағынаны түсіну арқылы білім алады. Оқытудың осындай ұйымдастырылуымен білім алдын-ала белгісіз және топ мүшелері мен оқытушының бірлескен күш-жігерінің нәтижесінде пайда болады. Оқытушы топтың тең құқылы мүшесі ретінде жұмыс істейді және ол оның динамикасын жеке-жеке анықтамаса да, топты зерттеуге, пікірталасқа, келісімге келуге ынталандыру арқылы бірлескен іс-әрекет процесін ұйымдастырады. Бірлескен оқыту әдетте топтық жобалар, бірлескен зерттеулер, бірлескен презентациялар дайындау және т.б. форматында жүзеге асырылады.

Интерактивті әдістер, іскерлік және рөлдік ойындар, тренингтер, кейс-стадилер, шағын топтық пікірталастар, жобаларды модельдеу және орындау, іс-әрекетті оқыту және т. б. дәстүрлі академиялық оқыту әдістерімен салыстырғанда бұл әдістердің басым қолданылуы сәтті оқудың алғышарттары ретінде қызмет ететін студенттердің психологиялық ерекшеліктерімен түсіндіріледі: олар, әдетте, оқу процесінің белсенді қатысушылары, өзін-өзі ұйымдастыру және өзін-өзі қабылдау процесіне өзгерістер енгізуге қабілетті жеке оқытудың бастамашылары. Сонымен қатар, интерактивті оқытуда нәтижелерге бірлескен қызмет арқылы қол жеткізіледі, тәжірибеге ашықтық сақталады, рефлексия, өзін-өзі сынау және өзін-өзі бағалау шығармашылыққа, тәуелсіздік пен өзіне деген сенімділікті арттыруға ықпал етеді.

Ойын өзара әрекеттесу теориясы мен әдістемесі студенттерді оқытуда үлкен қызығушылық тудырады.

Ойын адамға оқу процесіне қарсылықты, сәтсіздіктен қорқуды, жабықтықты, тұлғааралық қатынастарды орнатудағы және сақтаудағы қиындықтарды жеңуге мүмкіндік береді, жаңаға қызығушылық тудырады, қызықтырады, осылайша байқалмай, жаңа тәжірибені қалыптастырады. Оларды оқыту тәжірибесінде қолдану қажеттілігін анықтайтын ситуациялық-рөлдік ойындардың тартымды сипаттамалары-бұл қызметтің ұжымдық және шығармашылық сипаты, өзін-өзі дамытуға бағытталған (ойын адамның ішкі әлеміне қатты әсер етеді, өзін-өзі танудың, өзін-өзі жетілдірудің күшті ынталандыруы болып табылады).

Осылайша, студенттердің коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыру процесінде сөйлеу әрекетін ұйымдастырудың заманауи әдістері, формалары мен стратегияларының жиынтығы әр түрлі және қызықты. Оларды оқытуда қолданудың сәттілігі тек олардың орындылығы мен мұғалімнің шеберлігіне байланысты.

Әдебиеттер тізімі

1. *Вербицкий А.А. Жоғары мектепте белсенді оқыту: Контекстік тәсіл. - М.: Жоғары мектеп, 1991. - 207 б.*

2. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың "Қазақстан жолы-2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ" атты Қазақстан халқына Жолдауы. - Астана, 2014.
3. Крючкова Л.С. Орыс тілін шет тілі ретінде оқытудың практикалық әдістемесі: оқу. оқу құралы / Л.С. Крючкова, Н.В. Моцинская. - 2-ші басылым. – М.: Флинта: Ғылым, 2011. - 480 б.
4. Формановская Н.И. Сөйлеу қарым-қатынасы: коммуникативті-прагматикалық тәсіл. – М.: Орыс. тіл., 2002. – 216 б.

ПРИЛАГАТЕЛЬНЫЕ ЦВЕТА В КОЛИЧЕСТВЕННОМ АСПЕКТЕ

Букаренко С.Г.
д-р ф.н., доцент
Таганрогский институт им. А.П. Чехова (филиал)
ФГБОУ ВПО «РГЭУ (РИНХ)
г. Таганрог, Россия
buckarenko27@yandex.ru

Изучение отражения в языке цветового восприятия человеком действительности является объектом повышенного научного интереса [1-4]. Основное внимание закономерно уделяется именно прилагательным цвета. Однако недостаточно изучены факторы, влияющие на количество этих прилагательных в тексте. В данной статье выдвинута гипотеза о 5 факторах такого влияния, приводящих к снижению количества употреблений в текстах как этого существительного, так и согласуемого с ним прилагательного: 1) вынесение семы цвета из семемы существительного с трансформацией её в виде прилагательного; 2) цвет, фиксируемый этой семой; значение 3) рода, 4) числа и 5) падежа, а также предлога в предложно-падежной форме существительного.

Зависимость частотности употребления прилагательного цвета от семы цвета в семеме существительного, с которым оно согласуется. При рассмотрении указанной гипотезы следует сразу же отметить оппозицию: существительные, семема которых включает / исключает наличие семы цвета. На основе такой оппозиции формируется другая: существительные, располагающие возможностью актуализировать сему цвета с трансформацией её в виде прилагательного цвета и не обладающие ею. В соответствии с этим существительные, не включающие её, не могут иметь при себе согласованного прилагательного цвета, а включающие – имеют, т.е. образуют соответствующее словосочетание.

Так, существительные *расстояние, студенчество, каникулы, смелость* и подобные исключают наличие семы цвета. Следовательно, она в принципе не может актуализироваться в виде прилагательного, а потому отсутствуют сочетания *прилагательное цвета + существительное*. Однако